

Değini:
Bir İlk: KuirFest

Nejat Ulusay

Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi

• • •

Film festivali organizasyonları açısından bereketli topraklar üzerinde yaşadığımızı söyleyebiliriz. Gerçekten de, Türkiye’de 1980 sonrasında İstanbul Sinema Günleri ile başlayan festival gündemi, uzun filmlerden kısıllara, tarihi konu alanlarından güldürü türündeki yapımlara, kadın filmlerine, Altın Portakal gibi yerli sinemanın vitrini sayılan gelenekselleşmiş festivallerin yanında gezici olanlarının da yer aldığı, metraj, konu, bağlam, tür ve mekân açısından çeşitlilik ve zenginlik içeren bir noktaya ulaştı. Bütün bunlara, 2011’in Kasım ayında ilki gerçekleştirilen yeni bir film festivali eklendi: KuirFest. Heteroseksüel olmayan cinsel kimlikleri temsil eden figürlerin anlatılarının merkezinde yer aldığı, geçmişte ya da günümüzde yapılmış eşcinsel - *queer* sinema örneklerinin sunulduğu bu festival, Pembe Hayat LGBT Dayanışma Derneği tarafından Ankara’da düzenlendi. “1. Pembe Hayat KuirFest” filmleri, 17-24 Kasım 2011 tarihlerinde Kızılay Büyüklü Fener Sineması’nda gösterildi. Festivalde konuklar yer aldı, söyleşiler yapıldı ve atölyeler gerçekleştirildi.

Kadınlık ve erkeklik gibi sabit kimlik tanımlarının ötesinde, farklı ve kültürel olarak marjinalleştirilmiş cinsel kimlikleri aynı şemsiye

altında buluşturan bir kavram, akademik bir çalışma alanı ve yeni bir sinema anlayışı olarak *queer* (kuir), çok sınırlı bir çerçevede bile olsa, Türkiye’de de bir süredir gündemde yer alıyor. Aslında, Türkiye’de, eşcinselliğin, hatta düpedüz cinselliğin, hemen bütün düşünce iklimlerinin “yumuşak karnı” olduğunu biliyoruz. Dolayısıyla, böyle bir festivali düzenlemenin hiç de kolay olmadığını ileri sürmek abartılı bir görüş gibi değerlendirilmemelidir. İşte, “heteroseksist düzene ve heteronormatif ideolojiye uyum sağlamayı reddeden” Pembe Hayat, bu anlamda zorlu bir ilki gerçekleştirmiş oldu. İstanbul ve Ankara uluslararası film festivalleri, Uçan Süpürge ve İF Bağımsız Filmler Festivali gibi diğer festivallerin programlarında da bugüne kadar eşcinsel - *queer* sinemanın örnekleri yer almıştı. Ancak artık bu sinema, anılan festivallerin himayesinden çıkarak adıyla sanıyla kendine ait bir festivale kavuşmuş bulunuyor. İlkinin belli bir ilgiyle karşılanmış olduğunu gözlemlemekle birlikte, KuirFest’in, konuyla ilgilenenler açısından yeni ve elverişli bir platform oluşturup oluşturmayacağını anlamak için ikincisini beklemek gerekiyor.

“1. Pembe Hayat KuirFest”, dokuz bölümden oluşuyordu. Festivalin “Ç” başlıklı bölümünde, aynı zamanda açılış filmi olan *Zenne* (M. Caner Alpay ve Mehmet Binay, 2011) ile Ümit Ünal’ın *Nar* (2011) adlı filmleri gösterildi. *Nar*’ın vizyon gösterimi henüz tamamlanmıştı. Daha önce Antalya Altın Portakal Film Festivali’nde yankı uyandıran *Zenne* ise, KuirFest’in ardından sinemalarda gösterime girdi ve anlaşıldığı kadarıyla gişede beklediği sonucu elde edemedi. Film, dağınık üslubu ve özellikle kadın temsilleri nedeniyle haklı eleştirilere hedef oldu. Ancak, gerçekten yaşanmış bir olayı ele aldığını iddia etmekle birlikte bunu anlatsının merkezine taşımamış olan *Zenne*, diğer yandan, sözünü esirgemeyen, eskilerin deyişiyle müdanası olmayan bir film olarak dikkati çekiyordu. Yankısı, KuirFest kapsamında ve sonrasında genel gösterimi sırasında da sürdü.

Nihayetinde, Türkiye’de bugüne kadar, farklı toplumsal cinsiyet kimliklerinin hikâyelerini anlatan ya da onların yaşadıkları sorunları kendilerine dert edinen onlarca film yapılmamıştı ve *Zenne*, ilk kez gerçekleştirilen bir *queer* sinema festivalinin açılışına, zamanlama açı-

sından da, denk düşen bir örnekti. Türkiye sinemasının bu konudaki mahcubiyeti ve birikimsizliği, kaçınılmaz olarak, festivalin konuyla ilgili kült yerli filmler bölümüne yansımıştı. Doğru ya, hangi eli yüzü düzgün filmi bulup o bölüme yerleştirebilirdiniz ki? Bu durumda, *Dönersen Islık Çal* (Orhan Oğuz, 1992) gibi patetik bir yerli sinema örneği ile ilginçliğini sanki daha çok başrol oyuncusunun yıldız personasına (Müjde Ar) borçlu *Köçek*'in (Nejat Saydam, 1975), Türkiye'den kült filmler olarak o bölümde yer almaları kaçınılmazdı. Bundan sonraki yıllarda bu başlık altında *Hiçbir Gece* (Selim İleri, 1989), *Acılar Paylaşılmaz* (Eser Zorlu, 1989), *Düş Gezginleri* (Atıf Yılmaz, 1992) ve *Gece, Melek ve Bizim Çocuklar* (Atıf Yılmaz, 1993) gibi, görece yakın tarihli ve aralarında daha iyi örneklerin de bulunduğu yerli kült filmleri yeniden izlediğimizde bu konuyla ilgili bir tartışma zemini oluşacağını sanıyorum. İlk festivalde, aynı bölümün yabancı örneklerini ise, hakiki iki "kült" film temsil ediyordu: Jean Genet'nin 1950 yapımı *Bir Aşk Şarkısı* (*Un Chant d'amour*) ve Todd Haynes'in *Zehir*'i (Poison, 1991).

Festivalin, "Gökkuşağının Altında" başlıklı, günümüz dünyasından *queer* sinema örneklerinin yer aldığı bölümünde İspanya ve Almanya'dan ikişer, Portekiz, Fransa ve Arjantin'den birer ve Fransa-Cezayir ortak yapımı bir film perdeye geldi. Cinsel kimlik ve muğlaklık, tutku, arzu ve arzunun sürprizleri, aşk, arkadaşlık, haz ve acı gibi hal ve durumlarla ilgili, biçimsel özellikleri itibariyle farklılıklara sahip, özgün ve son derece ilgi çekici filmlerden oluşuyordu bu bölüm. Sözgelimi, João Oedro Rodrigues'in minimalist gerçekçi bir tarzın iyi bir örneği olan *Erkek Gibi Ölmek* (*Morrer como um homen*, 2009) adlı filmi, Portekiz sinemasına özgü benzersiz bir melankoli aracılığıyla yaşlanmakta olan bir zannenin son zamanlarını insanın içini katan bir duyarlılıkla perdeye taşıyordu. Fransız kadın yönetmen Céline Sciamma, *Tomboy*'da (2011), beden ile toplumsal cinsiyet kimliği arasındaki çatışmayı, hayranlık uyandıran bir gözlem gücüne dayalı bir özgüvenle anlatırken, başarının büyük bölümünü filminin ana figürü Laure / Michaël'e hayat veren oyuncusu Zoé Héran'a borçluymuştu. Alman sinemacı Tom Tykwer ise, geçtiğimiz yıl sinemalarda çok kısa bir süre gösterimde kalabilen *Üç* (*Drei*, 2010) adlı son filminde, bir

dönem çok sayıda Fransız filminde "aşk üçgeni" üzerinden sorulan "bir insan aynı zamanda iki kişiyi sevebilir mi?" sorusuna, bu kez eşcinselleştirilmiş bir üçgen aracılığıyla cevap arıyordu.

"1. Pembe Hayat KuirFest" in diğer bölümleri, "L-Tarih", "Biz Bir Aileyiz", "Kanada'dan Kuir Bakış", "Kuirbelgesel", "Transcreen Film Festivali Seçkisi" ve "Kuir Kısa" gibi başlıklar taşıyordu. "L-Tarih" bölümünde, biri kurmaca diğeri belgesel İngiltere yapımı iki film [*Bayan Anne Lister'in Gizli Günlükleri (The Secret Diaries of Miss Anne Lister, James Kent, 2010)* ve *Gerçek Anne Lister (The Real Anne Lister, Matt Hill, 2010)*], toprak sahibi, dağcı ve gezgin Anne Lister'in (1791–1840) günlüklerden derlenen hayatını ve lezbiyen ilişkilerini sinemaya taşıırken kadınların ihmal edilmiş tarihinden bir kesit sunuyordu.

"Biz Bir Aileyiz" başlıklı bölümde, 29'ar dakika uzunluğunda ABD yapımı iki, "Kanada'dan Kuir Bakış" başlıklı bölümde bu kez Kanada yapımı ve en uzun 43 dakika süreli dört, "Kuirbelgesel" adlı bölümde ise Almanya, ABD, Danimarka, İsrail-Almanya'dan beş belgesel film gösterildi. Festivalin "Transcreen" bölümü, Almanya, İsveç, Avustralya, Kore, Hollanda, ABD, Kanada ve Filipinler'den gelen, trans kimliklerle ilgili, 6 ile 25 dakika arasında sürelerle sahip on bir filmi izleyiciyle buluşturdu. "Kuirkısa"lar ise Brezilya, Türkiye ve ABD yapımı toplam dört filmden oluşmaktaydı. KuirFest'in film gösterileri dışında kalan etkinlikleri arasında en ilginç olanlarından biri de, Faysal Tekoğlu ile gerçekleştirilen "KuirTango" başlıklı atölye çalışmasıydı. "KuirTango Atölye" için festival katalogundan yapılan davet, doğrusu, çok ilgi çekiciydi: "İçinde hırçınlık, asilik, küstahlık, kalp kırıklıkları, melankoli gibi insana ait pek çok duyguyu, davranışı, hali barındıran bir dansı yaparken kadın ya da erkek rolüne bürünmek zorunda bırakıldığımızı sorgulayanlardansanız bu atölye tam size göre! Tangonun duyguları çoğaltan, akıtan, taşıran haline kapılmak, bunu da cinsiyetlerden kurtularak yapmak istiyorsanız sizi KuirTango Atölyesi'ne bekliyoruz."

KuirFest, küçük, tadımlık bir başlangıç yaptı. Zenginleşerek sürmesi temennisiyle...